

*Акматалиева Н.З.***ЭССЕ ЖАНРЫНЫН ГЕНЕЗИСИ ЖАНА ЭВОЛЮЦИЯСЫ***Акматалиева Н.З.***ГЕНЕЗИС И ЭВОЛЮЦИЯ ЖАНРА ЭССЕ***N. Akmatalieva***GENESIS AND EVOLUTION OF THE GENRE ESSAY**

УДК: 347.781.5:82-4

Макалада эссе жанрынын пайда болушу, эволюциясы, генезисине арналган. Макалада эссе жанрынын келип чыгышы жана өнүгүшү, туруктуу формага ээ болушу тууралуу сөз болот. Жанрдын жаралуу тарыхына көңүл бурулат: эссенин негиздөөчүсү француз философу Мишель Монтень (1533-1592). Анын "Эксперименттери" («Опыты») жарык көргөндөн бери бул жанр европалык сөз маданиятында бар. Эссе кайра жаралуу доорунда адамдын эрки, эркиндиги, жеке жоопкерчилиги, адамдык кадыр-баркы бекемделген кезде пайда болот. Азыркы мезгилде адабиятта эссе жанры суроо-талапка ээ болуп жатат, анткени ал көркөм концепцияны ишке ашыруунун жаңы формаларын издөөгө мүмкүндүк берет. Окумуштуулар тарабынан изилдениши эссе жанрынын улам жаңы өзгөрүшкө учурашын чагылдырат. Эссе жанрынын ар тараптуу аныктамалары берилет.

Негизги сөздөр: эссе, жанр, эксперимент, Монтень, эркин форма, автор, окумуштуу, эссеисттик стиль.

Статья посвящена возникновению, эволюции, генезису жанра эссе. В статье говорится о зарождении и развитии жанра эссе, его постоянной форме. Уделено внимание истории создания жанра: основоположником эссе является французский философ Мишель Монтень (1533-1592). С момента публикации его «Экспериментов» этот жанр присутствует в европейской речевой культуре. Эссе появляется в эпоху Возрождения, когда укрепляются человеческая воля, свобода, личная ответственность, человеческое достоинство. В современное время жанр эссе востребован в литературе, поскольку позволяет искать новые формы реализации художественного замысла. Исследования ученых отражают недавнюю эволюцию жанра эссе. Даны исчерпывающие определения жанра эссе.

Ключевые слова: эссе, жанр, эксперимент, Монтень, свободная форма, автор, ученый, стиль эссеиста.

The article is devoted to the emergence, evolution, genesis of the essay genre. The article talks about the origin and development of the essay genre, its permanent form. Attention is paid to the history of the creation of the genre: the founder of the essay is the French philosopher Michel Montaigne (1533-1592). Since the publication of his "Experiments" ("Experiment-"), this genre has been present in European speech culture. Essay appears in the era of renaissance when human will, freedom, personal responsibility, and human dignity are strengthened. In modern times, the essay genre is in demand in literature, because it allows to search for new forms of realization of an artistic concept. Research by scholars reflects the recent evolution of the essay genre. Comprehensive definitions of the essay genre are provided.

Key words: essay, genre, experiment, Montaigne, free form, author, scientist, essayist style.

Кандай гана адабий жанр болбосун, анын ичинде эссе да тарыхый жана узак мезгил ичинде калыптанып, алардын пайда болушу акырындык менен белгилүү бир туруктуу форманын «жетилишинен» келип чыгат, уламдан-улам жаңы авторлор тарабынан түзүлгөн материалды берүүнүн жаңы түрүнүн өзгөчөлүктөрүн чагылдырат.

Эссе узак убакыт бою автордун өзүн-өзү көрсөтүүсүнүн татаал, терең жекелештирилген формасы катары кабыл алынып, чыгармачылык жактан жетилгендиктин туу чокусу катары кызмат кылган. Кээ бир илимпоздордун жанрдык негиздемесинде – «эссе – бул кээ бир маселелерди системалуу илимий формада эмес, эркин формада чечмелеген адабий чыгарманын бир түрү» [1, 853-б.]; башка изилдөөчүлөрдүн түшүнүгү боюнча, - «эссе – бул белгилүү бир окуя же маселе боюнча жеке таасирлерди жана ойлорду чагылдырган жана предметти аныктоочу же толук чечмелөө болуп эсептелбеген кичинекей көлөмдөгү жана эркин композициядагы прозалык чыгарма».

Ар кандай энциклопедияларда, сөздүктөрдө, эсседе да бири-бирин жокко чыгарган аныктамалар мүнөздүү. Азыркы жанр теориясында чыгарманын формасынын көлөмү, автордун жеке мотиви, тексттеги форма жана композиция канчалык эркин экени толук түшүндүрүлбөйт. Бул суроолорго бир аныктамадан жооп табуу кыйын. Мындан тышкары, эссенин «кичине көлөмдөгү прозалык эссе» же «айрым маселелерди чечмелеген адабий чыгарманын бир түрү» катары эмес, адабияттын жана публицистиканын жанры катары жасалышы ырааттуу өнүгүү тарыхына ээ, мында жогорудагы аныктамалар жана мүнөздөмөлөр болгон норма деп эсептешет [2, 1246-1247-бб.].

Эссеисттик стиль катары кароого боло турган эссеизмдин алгачкы тепкичтери байыркы доорлорго таандык: жазуучунун акылмандыгы жана сатиралык тамыры менен жанданган Лукиананын окууларына; Платондун космология, физика, биология, жердеги сезимдер жана түбөлүк баалуулуктар боюнча диалогдоруна; Марк Тулий Цицерондун жана башкалардын чечендик боюнча трактаттарына. Мунун баары автордун айкын позициясы бар, жеке интонацияда, баалоо-

чулукта эссеисттик стилдин негизги элементтери катары камтылган чыгармалар. Биздин окубузча, ошол мезгилдин чыгармачылык көрүнүштөрүнүн жалпы фонунда эссени айырмалап турган аныктоочу элемент бул жанрдын башталышы катары стили болгон.

Ошол мезгилден баштап эссеизмдин көрүнүшү адабиятта, чечендик өнөрдө гана эмес, философияда, адегенде орто кылымдардагы, кийинчерээк - орто жана соңку Кайра жаралуу философиясында да байкалат. Дал ошол мезгилде эссе керектүү жанрдык «фундаментке» ээ болуп, Европада жанрдын «атасы» деп аталган француз жазуучусу, философ Мишель Эйкем де Монтендин чыгармачылыгында кандайдыр бир башталгыч чекит болуп калат. Жазуучулук ишмердүүлүгүн 1572-жылы 38 жашында судьялык кызматын сатып, пенсияга чыккандан тарта баштайт. Белгилүү бир турмуштук тажрыйбага, көз караштардын жана баалуулуктардын калыптанган системасына ээ болгон М.Монтень Швейцарияда, Германияда, Австрияда, Италияда көп кыдырат; саякаттарынын бардык таасирлерин өзүнүн жеке күндөлүгүнө чагылдырат жана 1580-жылы Кайра жаралуу доорунун аягында өзүнүн биринчи «Эксперименттеринин» («Опытов») эки китебин чыгарат.

Француз тилинен «эссе»; («essai») деген сөз «аракет, тажрыйба, эскиз, сыноо» деп которулат, ал эми тамырлары латын тилинен «exagium» - «таразалоо» дегенди билдирет. Мүмкүн, ушул аныктамаларга ылайык, М.Монтень ар кандай темадагы ой жүгүртүүнү чагылдырган китептери үчүн «Эксперимент» («Опыт») деген аталышты тандап алган.

М.Монтендин «Эксперименттери» («Опытов») орто кылымдардагы тартип өткөнгө өчүп, жаңысы жаңыдан пайда болуп жаткан ошол тарыхый мезгилде пайда болгон. Бул тарыхый тыныгуу абсолюттук ички эркиндик сезиминин, жанрдын «чыныгы нервинин» пайда болушуна шарт түздү, ал М.Монтендин жеңил колу менен «эссе» деп аталды [3, 165-б.].

Биздин көз карашыбыз боюнча, М.Монтендин «Эксперименттери» («Опытов») жалпы эле адамдын рухунун табияты жөнүндө ой жүгүртүү менен бирге, негизинен, өзүнө болгон байкоолордон келип чыккан бир катар ачылыштар. М. Монтень өзүнүн ой дүйнөсүнө сүнгүп кирип, эссени жазуу ыкмасы катары эмес, жашоо образы, ага болгон мамилеси менен салыштырып, ошону менен жанрдын салыштырмалуу эркиндигин баса белгилеген. Жазуучунун айтымында, ар бир адам өзүнө адамгерчиликти чагылдырат; ал өзүн үй-бүлөнүн өкүлдөрүнүн бири катары тандап, анын бардык акыл-эс кыймылын эң кылдаттык менен изилдеген. Ошондон улам китептин бир бөлүгүндө мындай түшүндүрмө берилген: «... Мен өзүмө кайрылдым жана сүрөттөөлөрүмдүн темасы катары өзүмдү тандадым. Бул, балким, ушундай кызыктай жана укмуштуудай идея менен жазылган жалгыз китеп» [4, 202].

М.Монтень өзүнүн эсселеринде дүйнөнүн философиялык картинасын ой жүгүртүүнүн жаңы түрү - Кайра жаралуу дооруна карама-каршы койгон. Монтендин эсселеринде так схема жок. Анын китебинин 107 бөлүмдүн ичинен 87 бөлүмдүн аталышы «о» предлогу менен башталат: «De la tristesse» («О грусти»), «De l'oisiveté» («О праздности»), «Des menteurs» («О лжецах»), «Du parler prompt ou tardif» («О речи живой и речи медлительной»), «Des prognostications» («О предсказаниях»), «De la constance» («О стойкости»), «De la punition de la courdisse» («О наказании за трусость»), «De la peur» («О страхе»). Ар бир бөлүмдө бүтпөгөн көрүнүш бар деп Г.К. Косиков белгилейт [5, 15-б.]. Окурман ар бир бөлүмдүн артында турган чексиздикти ачышы үчүн, автор окурманга өзүнүн ой жүгүртүүсүнө жана божомолуна орун калтырат деп айтууга болот. М. Монтендин эссесинин каарманы акыры белгилүү бир идеяга айланат. Жазуучунун ой кыймылы циклдик. Ал өзүнүн «Экспериментинде» («Опытах») ар улуттун адеп-ахлагы, үрп-адаттары, окулган китептердин мазмуну тууралуу кеп козгойт, бирок М.Монтень ар бир жолу окурманды өзүнүн жеке инсанынын образына кайтарып берет. М.Монтендин эссесинде жалпы сюжеттик линия жок, алардын бирден-бир каарманы - автордун өзү, ал өзүнө жаңы жолду тандап алган, анда эч кандай жасалмалуулук жок, анын ой жүгүртүүсүнүн жеңилдиги жана табигыйлыгы мүнөздүү [6, 2080-б.].

М. Монтендин адептүүлүгүнүн негизги өзгөчөлүгү - бакытка умтулуу, буга анын Эпикурдун, Сенеканын, Плутархтын чыгармаларын изилдөөсү көмөктөшсө керек. Даанышмандардын окуусу жаратуучуга ошол адеп-ахлактык тең салмактуулукту, рухтун философиялык тунуктугун өнүктүрүүгө жардам берген, даанышмандар муну адам бактылуулугунун негизги шарты деп эсептешкен. М.Монтендин ою боюнча, адам өзүнө адеп-ахлактык идеалдарды түзүү, аларга жакындашуу үчүн эмес, бактылуу болуу үчүн бар.

М.Монтендин эсселеринин өзгөчөлүгү - ой жүгүртүү афоризми, эмпирикалык билимге негизделген идеялардын педагогикалык табияты. Жазуучунун ар бир эссеси жөн гана жан дүйнөсүнүн ачылышы эмес, бул турмуштук көз караштардын туруктуулугу. М.Монтендин «Эксперименттеринин» («Опытов») жанрдык спецификасынын өзгөчөлүгүн белгилеп, философ жана адабиятчы М.Эпштейн мындай деп баса белгилейт: «Эссе ар дайым «жөнүндө» болот, анткени анын чындыгы, дайыма эле ачыла бербесе да, предмети «номинативдик» учурда турган автордун өзү, ал, негизинен, өзүн толук ачып бере албайт, анткени ал өзүнүн автордук маңызы боюнча бүтпөгөн; ошондуктан ал белгилүү бир теманы анын чегин бүдөмүктөө менен, анын артында турган, тагыраак айтканда, аны кесип өткөн чексиздикти ачуу үчүн тандап алат» [7,

338-б.]. Ошого жараша эссенин бардык фрагменттеринин сюжети бирдей курулат: мисалдар менен бекемделген автордун айткандары ар бир негизги тезистердин идеясын ырастайт. М.Монтендин бардык ойлору, баса белгилегендей, М.Н. Эпштейн, реалдуу, «конкреттүү фактылар» менен бекемделген.

Бүгүнкү күндө М.Монтендин эссеси бул жанрдын жалпылык касиеттеринин алып жүрүүчүсү деп аталат; алар анын табиятын, негизги автордун ниетин чагылдырат жана камтыйт. Бул жаңы жанрды түзгөн М.Монтень: автор өзүн-өзү таануу менен алектенет. Ал жасаган тажрыйба – ойдун калыптанышын, өнүгүшүн изилдөө тажрыйбасы. Автор өзүн талдап жаткансыйт, бирок чындыгында ал дүйнөнү өзү аркылуу түшүнөт. Өзүн-өзү таануу түрүндөгү таанып-билүү процесси бул жаңы жанрдын пайда болушуна алып келет.

Башкача айтканда, автордун ой жүгүртүүсүнүн предмети - адам жана аны курчап турган дүйнө. Азыркы замандын эмпирикалык этикасынын негизи автордун «Менин» аркасында айтылат. Бүтүндөй бир муундун адеп-ахлактык негиздери жана моралдык баалуулуктары бир адамдын оюн чагылдырат.

М. Монтень өзүнүн эмгектеринде өзү комментарий берген тексттерди цитаталоого көп кайрылат. Бул бир гана байыркы авторлордун чыгармалары эмес, анын замандаштарынын тексттери. М. Монтень цитата келтирип, убакыт жана мейкиндикте кыймылдайт, өзүнө кызыккан объектиге ар кандай көз караштардан талдоо жүргүзөт. Китептин (Essais) «Эксперимент» («Опыты») аталышынын өзү эле авторго өз оюн бөлүшүгө мүмкүндүк берет. Жашоонун белгилүү бир спецификалык кубулуштарын же чөйрөлөрүн бекитүү менен жазуучу коомдук турмуштун мыйзамдарына жана тенденцияларына идеялык кызыгууну көрсөтөт, мында инсан менен коомдун ортосундагы карама-каршылык көрсөтүлөт.

«Эксперименттердин» («Опытов») пайда болушу менен эссе жазуу өнүгүүнүн жаңы этабына кирет деп болжолдоого болот: эссеизмдин алгачкы штрихтери байыркы мезгилден бери өзүнчө бир чыгармада белгилүү бир жанрды, ошондой эле бир катар чыгармаларды негизги жанрдык компоненттеринин чагылдырган олуттуу контурга ээ болот. Айрыкча автор повесттин борбордук фигурасына айланат. Жазуучунун «мени» жаратуучунун өзүнүн руханий импульстарын, башынан өткөргөн окуяларын актуалдаштыруучу терең, чексиз, жагымдуу адабий категориянын милдетин аткарат. Ой жүгүртүүнүн мындай жеке табиятында өзүн-өзү көрсөтүүнүн көркөм ыкмаларын колдонуу гана эмес, ошондой эле реалдуулуктун татаал, философиялык маанидеги дүйнө таанымы менен массалык окурманды тааныштыруу каалоосунда айтылган көркөм-публицистикалык принцип да алдын ала аныкталган.

Сөздүн толук маанисинде биринчи англис эссеист Ф.Бэкон болгон, ал өзүнүн «Эксперименттерин» («Опыты») (1597) латын тилинде жазып, анан англис тилине которгон. Монтендин «Эксперименттеринин» («Опытов») маанисин жана алар ачкан перспективаларды биринчилерден болуп баалаган Ф.Бэкон «Сөз жаңы, бирок кубулуш байыркы» деп белгилеген. Чынында эле, эссеисттик стилдин башталышы жана теманын эссеисттик чечмелөөсү буга чейин эле Платондун диалогдорунда, жалпысынан – чыгармаларында кездешет, анда автордун инсандыгы алдыңкы планга чыгып, өзүнчө интонация, «үн» жана башка өзүн-өзү көрсөтүүнүн стилдик элементтери менен ачылат.

«Оор» же «формалдуу» эссе Дж.Мильтонго барып такалат. Анын калеминен ажырашуунун либералдуу системасын орнотуу же либералдык билим берүү системасын киргизүү сыяктуу ар кандай социалдык реформаларга жалындуу чакырыктар келип жатты. Анын бул жанрдагы эң атактуу эмгеги Ареопагитика («Ареопагитика») (1644) басма сөз эркиндигин жактаган аргументтерди баяндайт. Мильтондун эссесинде негизги нерсе автордун сезимдери жана таасирлери эмес, идеялардын өзү.

Д.Драйдендин эсселери Мильтондукундай тон жагынан олуттуу жана кыйла конкреттүү идеяларды алдыга койгон. Аларда бирдей кумарлануу жана талаш-тартыш байлыгы жок, алар негизинен адабий темаларга берилген. Драйденди көбүнчө «критикалык адабий эссенин атасы деп аташат».

Эссе XVIII кылымда олуттуу өнүгүүгө ээ болгон. Эсселерде коомдук түзүлүштүн кеңири маселелери козголо баштайт: саясий эссе, моралдык, этикалык жана философиялык темадагы эсселер пайда болот.

И.Р. Гальперин белгилегендей, XVIII кылымда эсселер өлкөдөгү маанилүү саясий жана коомдук түзүлүштү сындаган форма катары кызмат кылган. Алар көбүнчө журналдардын беттерине өзүнчө макалалар катары чыгышчу. Буга XVIII кылымдагы эссеисттердин биринин төмөнкүдөй сөзү далил: «Биз эссе жазуучуларбыз, же (алар деп аталат) мезгилдүү гезиттер...» («We writers of essays, or (as they are termed) periodical papers...») [8, 410-б.].

XVIII кылымдын аягында эссе өз алдынча адабий форма катары АКШда кеңири тараган. Эреже катары, темалары саясат жана дин болгон, бирок Б.Франклин субъективдүү эссени саясий сатира менен ийгиликтүү айкалыштырган. Дж. Мэдисон башка федералисттик авторлор менен (1787-1788жж.) логикалык жана олуттуу эсселердин милтондук салтын өнүктүргөн жана У.Ирвинг АКШнын тарыхындагы биринчи ири адабий эссеист болуп калган [9, 15-б.].

«XIX кылымдын субъективдүү эссе Англияда Ч.Лэм, У. Хэзлитт жана Т. Де Куинси, ошондой эле

АКШдагы Р.У. Эмерсон жана Г.Д. Торо сыяктуу авторлордун калемин астында гүлдөгөн. Бул мезгил ошондой эле «Эдинбург сын-пикирлери» («Эдинбургского обозрения» 1802-ж.) жана «Чейректтик сын-пикирлери» («Ежеквартального обозрения» 1809-ж.) сыяктуу чейректтик адабий жана саясий журналдардын гүлдөшү менен да белгилүү. Убакыттын өтүшү менен аларда жарыяланган тексттер жеке эсселик интонациясын жоготуп, азыркы журналистикадагы «макала» деп аталган нерсеге айланган».

«Виктория доору» деп аталган мезгил (XIX кылымдын ортосу жана аягы) «олуттуу» же «формалдуу» эсселердин басымдуулук кылгандыгы менен белгиленет. Бул доордун авторлорунун эң белгилүүсү Т. Карлейль болгон. Анын эсселерине эксцентрик адабий стили, цитаталар боюнча ойноо, катып калган шылтоо, бузулган ритм өзгөчөлөнгөн. М. Арнольд Виктория доорундагы эң мыкты эссеисттердин бири болгон. Акындан баштап, кийин адабий сынга, андан соң коомдук сынга өткөн. Кээде илимий идеяларды, атап айтканда Чарльз Дарвиндин эволюция теориясын тааныткан Т. Гексли ага каршы чыккан. Классикалык билимдин баалуулугун жактаган Арнольддон айырмаланып, Т. Гексли илимий билим берүүнү кеңири жайылтууну жактаган.

Коомдук талкуунун мындай кырдаалында субъективдүү эссеге орун жок болчу. Бирок, XIX кылымдын акыркы он жылдыктары дүйнөгө Р.Л. Стивенсон романдары жана аңгемелери менен белгилүү болгон. Стивенсон дарвинизм сыяктуу темаларды да терең жеке интонация менен талкуулай алган.

М. Твен субъективдүү псевдо-автобиографиялык эссени жаңы, күлкүлүү анын конкреттүү баяндоочу менен - чаташкан жана олдоксон түрүн америкалык адабиятка XIX кылымдын аягында киргизген. Твендин стили, анын жөнөкөй оозеки тили кийинки жазуучуларга чоң таасирин тийгизген.

Ошол эле учурда Чарльз Лэм сыяктуу улуу эссеисттин колунда жеке эссенин өнүгүшү жүрүп жаткан. Анын «Эссе Элиа» (1823) бул достук стили, жеңил юмор, сылыктык жана ырайым. Бул чыгарма бардык убактагы эң жакшы көргөн эсселердин бири. Ч.Лэмдин дүйнө таанымы универсалдуу концепция катары поэтизациялоо менен байланышкан.

Ч. Лэмдин стили өз алдынча көлөкөлөргө бай, бирок ал көпчүлүк учурда элегиялык стиль. Анда эч кандай динамизм, сырткы көрүнүш, карама-каршы өтүүлөр жок. Ой жүгүртүү, статика анын негизги мотивдери.

XIX кылымда эссе сыяктуу жанр боюнча көптөгөн өкүлдөр иштеген. Алардын ар бири өз кезегинде бул жанрдын өнүгүшүнө өз салымын кошкон, өзүнөн

бир нерсе алып келген; субъективдүү псевдо-автобиографиялык эссенин формалдуу жана юмористтик сыяктуу эсселердин түрлөрү киргизилген [10, 33-б.].

Маалыматка ылайык, Г.К. Косиков, «...белгилүү бир мааниде жазуучу» бул карама-каршылыкты абсолюттайт, кубулуштарда ушул жагынан эффективдүү болгон өзгөчөлүктөрдү тандап алып, алардын бул карама-каршылыкка эч кандай тиешеси жокторун четке кагат, жок кылат, аны жаап-жашыруу гана мүмкүн [11, 80-б.]. Мындай «электен» өткөрүүнүн натыйжасында реалдуу кубулуш же каарман актуалдуу көркөм ишке айланып, реалдуу турмуштун бардык көп түрдүүлүгүн эмес, белгилүү, көбүнчө социалдык тенденцияны гана чагылдырат. Сүрөтчүлөр арасында мындай тенденциянын болушу белгилүү бир доордун коомдук аң-сезимине байланыштуу деп эсептейбиз.

«Жаңы сындын» («Новой критики») өкүлү Жан Старобинскийдин (1920-2019) «Монтень кыймылда» («Монтень в движении») (1983) китеби өзүнүн аталышында, бул бөлүмдө сөз болуп жаткан «Эксперименттердин» («Опытов») жанрына байланыштуу идеялардын өнүгүшү камтылган көрүнөт жана ал жөнүндө ойлоонууга мажбурлайт. Анткен менен азыркы француз сынчысы өз баяндамаларында эссе жанрына көп көңүл бурбастан, Монтендин ой жүгүртүүсүнүн кыймылынын кандайдыр бир траектория, өз мекенине, туулуп-өскөн жерине кайткан «ажылык маршруту» катары көз карашына басым жасайт. Ал Ренессанс жазуучусунун «ой чиймесин» аныктайт, аны аныктоо жана изилдөө кызыктуу. Достук, өлүм, дене, сүйүү, тил жана коомдук жашоо жөнүндө жазган Монтень оозеки кыдырууларынын натыйжасында анын башталышына, башталгыч чекитине таянат. Башкача айтканда, Монтендин Старобинскийге арналган «Эксперимент» («Опыты») китеби жазуучунун ой жүгүртүүсүнүн табияты жөнүндө ой жүгүртүү учун материал болуп саналат. Келечекте көптөгөн эссеистер анын жолун кандайдыр бир жол менен кайталайт.

Ошентип, эссе жанр катары XVIII кылымда коомдук көйгөйлөр коомчулукта талкуулана баштаганда калыптана баштаган. Эссе жеке билдирүүнүн бир түрү катары пайда болгон. Монтендин мисалы көрсөткөндөй, ал куруу эркиндиги жана темадан көп четтөөлөр жана ассоциативдик кыймылдар менен жеңил, шашылбаган баяндоо ыкмасы менен мүнөздөлөт. Мындай аныктамалардан биз эссенин жанрдык абалы канчалык мобилдүү жана туруксуз экенин көрөбүз.

Адабияттар:

1. Крысин Л.П. Иллюстрированный толковый словарь иностранных слов [Текст]: толковый словарь / Л.П. Крысин, Н.Еремина. - М.: Эксмо, 2008. - 864 с.

2. Муравьев В.С. Эссе // Литературная энциклопедия терминов и понятий [Текст] / под ред. А.И. Николюкина. - М.: НПК «Интелвак», 2003. - С. 1246-1247.
3. Любинский А. На перекрестье [Текст]: сборник поэзии / А. Любинский. - СПб.: Алетейя, 2007. - 376 с.
4. Монтень М. Избранные главы [Текст]: перевод с французского Г.Косикова / М.Монтень. - М.: Правда, 1991. - 656 с.
5. Косиков Г.К. Последний гуманист, или Подвижная жизнь истины [Текст] / Г.К. Косиков // Опыты. Избранные главы. - М.: Правда, 1991. - С. 6-32.
6. Montaigne M. Les essays [Text]: Magnien / M. Montaigne, J. Balsamo, M. Magnien, Magnien-Simonin. - Paris: Gallimard (Bibliotheque de la Pleiade), 2007.
7. Эпштейн М.Н. Парадоксы новизны [Текст]: о литературном развитии XIX-XX веков / М.Н. Эпштейн. - М.: Советский писатель, 1988. - 416.
8. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка [Текст]: очерк / И.Р. Гальперин. - М.: Издательство литературы на английском языке, 1958. - 462 с.
9. Эльяшевич А. Четыре октавы бытия [Текст] / А. Эльяшевич // Октябрь, 1998.- №4.- С. 15-19.
10. Чарльз Л. Очерки Элии [Текст]: литературные памятники / Л. Чарльз.-М.: Наука, 1979.- 264 с.
11. Косиков, Г. К. Последний гуманист, или Подвижная жизнь истины [Текст]: Опыты. Избранные главы / Г.К. Косиков. - М.: Правда, 1991.- 656 с.
12. Кайыпова К.О. Особенность таланта комузистов в эссе Асана Жакшылыкова «жизнь, пустившая свои корни». / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2020. №. 8. С. 244-247.